

українською мовою функціональна заміна є досить розповсюдженим прийомом, адже ці слова належать до так званої безеквівалентної лексики. Винятком є лише слова, утворені з інтернаціональних елементів, адже їх значення зрозуміло представникам більшості культур.

При перекладі контамінованих лексем з використанням функціональної заміни можливо зберегти оцінність, однак при цьому зазвичай втрачається форма контамінанта. Важливішим за його збереження є тим не менш відтворення емоційної забарвленості, адже метою будь-якого перекладу є ідентичний вплив на одержувача інформації як мовою оригіналу, так і мовою перекладу.

Mich wundert nur, dass die Politiker nicht zu verstehen scheinen oder wollen, wieso hier solche Politikmündigkeit herrscht; wie Sie selbst nachlesen können, hat sich das Land zu einem *Faustrechtsstaat* entwickelt. – Мене особисто дивує лише те, що політики не розуміють або не хочуть розуміти, яким чином тут настав час панування політичного свавілля; і як ви самі можете в цьому переконатися, країна перетворилася на *феодалну державу* [6].

Контамінант *Faustrechtsstaat* складається з компонентів *Faustrecht* (*самоуправство*) та *Rechtsstaat* (*правова держава*). Ця лексема позначає стан країни, при якому чиновники користуються владою задля задоволення власних потреб, нехтуючи потребами населення.

Цей контамінант логічно перекласти, використовуючи функціональну заміну, оскільки в українській мові для позначення подібного явища існує поняття *феодална держава*. Воно в повній мірі передає значення контамінанта *Faustrechtsstaat* і є зрозумілим українському читачеві. Важливим є також той факт, що при такій заміні зберігається негативна оцінка лексеми. Контамінант виконує окрім експресивної і емотивно-оцінної функції також кумулятивну функцію, яка полягає в збільшенні смислової ємності контамінанта за рахунок його ідіоматичності.

В українському варіанті всі вищезгадані функції виконує альтернативне словосполучення *феодална держава*, яке в умовах сучасних реалій позначає свавілля керуючих органів.

Необхідно також зазначити, що у варіанті перекладу негативна оцінка посилюється за рахунок різниці у прагматичності слова та прагматичності контексту. *Феодална держава* є історичним поняттям, але його використання у контексті сучасності слугує для вираження несхвальної тенденції розвитку держави.

Отже, при перекладі контамінованих лексем можливе використання цілої низки різних прийомів перекладу. Але, не зважаючи на те, який прийом перекладу застосовується, необхідно прагнути зберегти конотацію лексеми у мові оригіналу. Правильна передача відтінків змісту відіграє важливу роль при трактовці тексту. Досягти адекватності перекладу дозволяє використання різних прийомів, які роблять можливою передачу необхідної інформації реципієнту повідомлення.

Література:

1. Казакова Т. А. Практические основы перевода. English – Russian / Т. А. Казакова. – СПб. : Издательство Союз, 2001. – 320 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода: Лингвистические аспекты / В. Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
4. Лаврова Н. А. К вопросу о референциальном потенциале контаминированных слов / Н. А. Лаврова // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2010. – № 9. – С. 234–238.
5. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 143 с.
6. Der Tagesspiegel. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tagesspiegel.de>

УДК 81'255.4

І. В. Онушканич, М. В. Штогрин, С. М. Пристай,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЕВФЕМІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У статті висвітлено основні проблеми перекладу евфемізмів. Проаналізовано та узагальнено перекладацькі трансформації як засіб відтворення англійських евфемізмів українською мовою. Подано класифікацію лексико-семантичних розрядів евфемізмів.

Ключові слова: *евфемізм, перекладацька трансформація, евфемія, лексико-семантичний розряд.*

В статье отражены основные проблемы перевода эвфемизма. Проанализированы и обобщены переводческие трансформации как средство воспроизведения английского эвфемизма украинским языком. Подана классификация лексико-семантических разрядов эвфемизма.

Ключевые слова: *эвфемизм, переводческая трансформация, эвфемия, лексико-семантический разряд.*

In the article the main problems of translation of euphemisms are considered. Translation transformations as a means of reproduction of English euphemisms in Ukrainian and generalized. The classification of lexical and semantic categories of euphemisms are provided.

Key words: *euphemism, translation transformation, euphemy, lexical and semantic category.*

Останні роки характеризуються значними успіхами у вивченні явищ мови у широкому соціальному контексті. Однак у перекладі, який представляє собою велику галузь для дослідження, окремі проблеми висвітлені лише у незначній мірі. Такою є проблема евфемії й такий напрямок лінгвістичного розвитку як евфемізація сучасної мови та проблема перекладу евфемічних одиниць. Евфемія сучасної англійської мови поширюється на багато сфер життя, та найпродуктивніше вона розвинута в таких темах-табу як політика, найменування хвороб, статеве життя, анатомія людини, релігія тощо. Евфемізми сучасної англійської мови та способи їхнього перекладу, які завуальовують прямі найменування слів підлягають детальнішому вивченню.

Наукові праці таких лінгвістів як А. Кацев, Н. Бочаєва, І. Алексеева, В. Кравченко, Б. Ларін, Дж. Лоуренс, Р. Будагов, Л. Булаховський, В. Велигорода, А. Доніні, Л. Крисін, А. Кудрявцев, В. Москвін, М. Мостовий, Є. Павлова та інших засвідчують той факт, що таке багате за своєю природою явище як евфемія можна трактувати по-різному. Існують розбіжності щодо способів перекладу евфемізмів, класифікації евфемізмів, мотивів їх вживання мовцями і семантичних особливостей евфемізмів.

Мета статті полягає у дослідженні способів перекладу евфемізмів теми-табу релігії, аналізі перекладацьких трансформацій як засобу відтворення англійських евфемізмів українською мовою.

Мета статті проектує розв'язання наступних завдань:

– розглянути класифікацію лексико-семантичних розрядів евфемізмів англійської та української мов, які визначаються за найменуваннями певних тем-табу;

– проаналізувати перекладацькі трансформації як засіб відтворення англійських евфемізмів українською мовою.

Евфемія розглядається як складне багатогранне мовленнєве явище, яке має три взаємопов'язані аспекти: соціальний, психологічний і власне лінгвістичний [4, с. 4].

Слово «евфемізм» має дуже давнє походження. Воно походить від грецького *eu* – «добре» і *phemi* – «казати».

Евфемізми вживаються для «зм'якшення» мови чи мовлення і для уникнення неприємних і небажаних слів, а також допомагають носіям мови бути ввічливішими і тактовнішими. Мовна евфемія походить від протилежного їй явища, табу. Поняття «табу» трактується широко, воно рівноцінне і є синонімом до поняття «заборона». Зрозуміло, що наявність заборонених слів веде за собою появу в мові цілого ряду дозволених заміни, які називаються евфемізмами [1, с. 30].

Евфемізми пов'язані з різними сферами життя, такими як політика, статеve життя людей, різні види професій тощо. Та, як зазначалось вище, найважливішою і основною функцією евфемізмів є мета їхнього вживання, тобто подання неприємної дійсності у приємнішому світлі.

Семантичні процеси евфемічної одиниці досліджувалися багатьма лінгвістами А. Кацевим, К. Хем, Б. Варреном та В. Москвіним та іншими. На основі їхніх класифікацій нижче подано одну класифікацію лексико-семантичних розрядів (ЛСР) евфемізмів англійської та української мов, які визначаються за найменуваннями певних тем-табу.

1-ий ЛСР – найпродуктивніший для евфемії. Сюди входять слова, що виражають такі теми-табу як проституція і секс. [4, с. 69-72]. Наприклад, *affair* в значенні *sexual relationship*; *girlie magazine*, *glamour mag* – *sexuality titillating magazine*.

2-ий ЛСР. Сюди відносяться слова, що виражають тему смерті та медицини. Евфемізми цієї групи стерті і вживаються для емоційного підсилення [4, с. 67]. Наприклад, *by Gum*, *by George*, *beyond the veil*, *Elysium* та інші є евфемізмами до слова *death* (*after life*).

3-ий ЛСР. Сюди відносяться слова-табу релігії. Цей ЛСР є найстарішим і мотив вживання евфемізмів замість прямих номінацій також найдревніший – страх, люди завжди бояться Божої карі. Наприклад: «*disaster*» в релігійних колах називається *act of God*, «*hell*» – *Hades*, *hot place*, *Jesse* тощо.

4-ий ЛСР. Сюди відносяться евфемічні одиниці, що стосуються тем-табу наркоманії і алкоголізму. Цей ЛСР є досить продуктивним [6, р. 65]. Наприклад, *confused*, *elevated*, *far gone*, *feeling no pain (drunk)*, *chemical health services (a program to help people end their addiction to drugs)*.

5-ий ЛСР. Евфемізми цього розряду стосуються теми моралі, бідності і соціальної нерівності. Моральні принципи сприяють збереженню багатьох евфемізмів цього розряду. Сюди входять і ситуативні евфемізми [5, с. 73].

Наприклад, *hooky* в значенні *mad*, *flexible (loose)*, *fool*, *fudge (a very mild replacement for «fuck»)*, *gadzooks («My God»)*.

6-ий ЛСР. Це слова, пов'язані з політикою, шахрайством і вбивствами. Сюди входять і політична лексика, і фразеологія. Евфемістичний словник англійської мови поповнився такими термінами в 60-ті роки під час війни США з В'єтнамом через пресу [6, р. 57]. Наприклад, *pacification* в значенні *killing*, *atomic device* – *atomic bomb*, *deterrent capability* – *nuclear weapons*, *delinquent (young criminal)*, *to detain someone (to arrest)*, *detainee (prisoner)*.

Щоб здійснити переклад, перекладач повинен спочатку проаналізувати вихідний текст, оцінити його зміст, а також те, що автор хотів сказати цими словами. Лише тоді перекладач може починати переклад.

Завданням перекладача вважається точна передача тексту оригіналу засобами іншої мови зі збереженням його експресивних та стилістичних особливостей.

Лексичні трансформації під час перекладу вживаються тоді, коли не можна підібрати повний еквівалент або лексичні одиниці під час перекладу змінюють не тільки зовнішню форму, але й набувають нового значення, відмінного від вихідних одиниць [3, с. 39-40].

Перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу.

Єдиної типології перекладацьких трансформацій на сьогодні не існує, тому на основі класифікацій Л. Бархударова, В. Карабана, В. Комісарова, Я. Рецкера та інших дослідників, здійснено спробу створення власної класифікації. Якщо під трансформаціями розуміти перетворення одиниць вихідної мови на одиниці мови перекладу, які не мають словникових відповідників і які при перекладі набувають нового значення, то можна запропонувати таку класифікацію перекладацьких трансформацій:

1. Лексичні: транскрипція; транслітерація; калькування [2, с. 96-108].

2. Граматичні: синтаксичне уподібнення; розбивка речень; граматична заміна форми слова, частини мови, члена речення, тощо [3, с. 194-227].

3. Лексико-граматичні: антонімічний переклад; аналог; експлікація (шляхом опису); дескриптивна перифраза; компенсація [3, с. 326-342].

4. Лексико-семантичні: конкретизація; генералізація; модуляція.

ЛСР, який стосується евфемізмів на релігійну тематику, є досить давнім. Історія цього ЛСР сягає найдавніших часів, коли люди боялися говорити вголос про богів, боячись їхньої карі. Нижче наведено 11 прямих номінацій та евфемічні одиниці, які застосовуються для уникнення антирелігійного контексту. Майже всі англомовні евфемізми цього ЛСР мають семантичні відповідники в українській мові. Та все таки кількість евфемічних заміни прямих номінацій в англійській мові більша.

Пряма номінація «*disaster*» в релігійних колах називається *act of God* і перекладається на українську мову як «*кара Божа*», що означає покарання Боже за гріховні вчинки людей.

Ім'я Бога також має багато евфемічних відповідників в англійській мові: *Adonai*, *Supreme Being*, *the Lord*, *Gosh*, *the Wealthy One*, *Dad*, *George*, *Godfrey*. Ім'я «*Adonai*» є єврейським ім'ям Бога і транскрибується на українську мову як «*Адонай*». Евфемізм «*Supreme Being*» перекладається аналогом «*Владика*», що підкреслює могутність Бога. Евфемізм «*the Lord*» також перекладається аналогом «*Господь Бог*». Такі евфемічні одиниці як *Gosh*, *the Wealthy One*, *George*, *Godfrey* не підлягають трансформації на українську мову через відсутність аналогів, та можуть передаватися іншими іменами Бога: «*Сова*», «*Христос*». Евфемізм «*Dad*» перекладається способом калькування «*Отець Небесний*».

Пряма номінація «*Jewish*» завуальовується наступними евфемізмами *Semitic, Hebrew, Arab*, щоб уникнути негативних асоціацій пов'язаних з єврейським народом. Евфемізм «*Semitic*» трансформується в українську мову способом калькування як «*семітичний, семітський*». Евфемічна одиниця «*Hebrew*» перекладається на українську мову аналогом «*іудейський*». Евфемізм «*Arab*» також перекладається на українську мову аналогом як «*арабський*».

Страшне і негативне слово «*hell*» пом'якшує своє негативне значення за допомогою евфемізмів: *Hades, hot place, Jesse*. Перекладаються вони на українську мову наступним чином: *Hades – Гадес, підземне царство* (транслітерація), *Jesse – Ісеей* (аналог). Евфемізм «*hot place*» не має евфемічного аналога в українській мові і може перекладатися описово як «*місце, де дуже гаряче*».

Пряму номінацію «*damn*» можна уникнути за допомогою евфемізмів: *confound, blessing, dang, God damn/Goddam/gosh*. Евфемізм «*confound*» перекладається українським висловом «*лихий nonplumb!*». Евфемізм «*blessing*» перекладається прямим аналогом української мови «*благословення/благословляти*», який вживається мовцями у пориві гніву і свідчить про прокляття, а не справжнє благословення. Евфемічні одиниці «*dang*» та «*God damn/Goddam/gosh*» перекладаються єдиним аналогом української мови «*чорт забирай!*».

Народження дитини в релігії є подарунком від Бога і великою подією. В англійській мові – це «*blessed event*», а в українській – «*благословенна подія*».

Релігійні будівлі мають евфемічні номінації, які підкреслюють силу, могутність і простоту Божу. Це: *cathedral – кафедральний собор, parlor – монастирська приймальня, Palace – резиденція*. Переклад цих евфемічних одиниць здійснюється способом аналога.

Вислів «Не вживай ім'я Боже на дармо!» пояснює чому в англійській і українській мові застосовується евфемія до вислову «*Christ's sake (заради Бога!)*». Евфемізм «*scripes*» завуальовує пряму номінацію і перекладається висловом «*От тобі й маєш! Отакої!*».

Пряма номінація «*devil*» викликає страх у мовців, тому часто можна почути такі евфемічні заміни: *deuce, departed, Scottish play, Grand father*. Евфемізм «*deuce*» перекладається як «*чорт*» аналогом, але є дисфемізмом. Евфемізм «*departed*» також перекладається одним із аналогів як «*небіжчик*» і поширеною евфемічною одиницею в обох мовах. До евфемічних одиниць «*Scottish play, Grand father*» не мають семантичних відповідників в українській мові. Їх можна перекласти евфемізмами української мови за допомогою адаптації як «*танок диявола, повелитель темряви*».

У Біблії, коли мова йде про тілесні стосунки, зазначено евфемічну заміну *to know (пізнати)*, яка завуальовує гріховне і непристойне слово. Переклад здійснюється прямим аналогом в українській мові. До прямої номінації «*ghost*» застосовується евфемізм «*spirit*», який перекладається також аналогом в українській мові.

Лексика цього ЛСР є універсальною в певному розумінні для релігійних народів, оскільки тут рушійною силою є страх, а не негативні емоції. Люди бояться кари Божої та злих духів.

Отже, евфемія – поширене і багатогранне явище мови, яке служить для пом'якшення і вуальовання прямих номінацій лексем, що підлягають мовленнєвому табу. Труднощі перекладу спричиняє відмінність у культурі, способі життя, традиціях. Аналіз перекладу англійських евфемізмів доводить, що переважно більшість лексем можна відтворити засобами української мови, використовуючи перекладацькі трансформації: уподібнення, експлікація, аналоги, модуляція тощо. У випадку відсутності українських еквівалентів евфемізмів, перекладачу слід вдатися до пошуку національних (суто українських) вторинних номінацій, якими позначені слова-табу у вітчизняній культурі. Завдячуючи широкому пласту евфемічної лексики в українській мові, ці перекладацькі труднощі є легко здоланими.

Література:

1. Александров Н. Б. Иностранная филология / Н. Б. Александров. – М., 1966. – № 8. – 248 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М., 1975. – 224 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
4. Кацев А. Н. Языковые табу и эвфемия / А. Н. Кацев. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1988. – 98 с.
5. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови / М. І. Мостовий. – Харків : Вид-во «Основа» при Харківському державному університеті, 1993. – 130 с.
6. Howard P. Euphemisms / P. Howard. – London, 1997. – 268 p.

УДК 81'25: 811.111

Ю. М. Плетенецька,
Національний авіаційний університет, м. Київ

СИНТАКСИЧНЕ УПОДІБНЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ АНГЛОМОВНОГО ВІДЕОРЯДУ ТА ЙОГО ДУБЛЬОВАНИХ ПЕРЕКЛАДІВ

У статті запропоновано структурно-зіставний аналіз малого синтаксису сучасного англомовного відеоряду на прикладі п'яти американських художніх фільмів («*Alice in Wonderland*», «*Pirates of the Caribbean: on stranger tides*», «*Meet the parents: little Fockers*», «*Fast Five*», «*Sex and the city 2*») за будовою, а також проаналізовано синтаксичне уподібнення конструкцій малого синтаксису англомовного відеоряду у перекладі.

Ключові слова: малий синтаксис, словосполучення, художній фільм, синтаксичне уподібнення, продуктивність, атрибутивне словосполучення.

В статье описан структурно-сопоставительный анализ малого синтаксиса современного англоязычного видеоряда на примере пяти американских художественных фильмов («*Alice in Wonderland*», «*Pirates of the Caribbean: on stranger tides*», «*Meet the parents: little Fockers*», «*Fast Five*», «*Sex and the city 2*») за строением, а также проанализировано синтаксическое уподобление конструкций малого синтаксиса англоязычного видеоряда в переводе.

Ключевые слова: малый синтаксис, словосочетание, художественный фильм, синтаксическое уподобление, продуктивность, атрибутивное словосочетание.

The article introduces structural-comparative analysis of the small syntax of modern English-language film line, based on the examples of five American feature films («*Alice in Wonderland*», «*Pirates of the Caribbean: on stranger tides*», «*Meet the parents: little Fockers*», «*Fast Five*», «*Sex and the city 2*») in accordance with the structure. It analyzes syntactic adaptation of the small syntax constructions of modern English-language films in translation.

Keywords: small syntax, word combination, feature film, syntactic adaptation, efficiency, attributive word combination.